

Voeding zonder slavernij

Aan de inhoud van ons keukenkastje hangt een luchtje. Bij alledaagse producten als koffie, chocola, suiker en fruit, is de kans aanwezig dat er mensen voor zijn uitgebuit. Birgit de Vos onderzoekt mensenrechtenschendingen in de voedselketen. Ze ontwikkelde een tool voor bedrijven en overheden die de risico's op misstanden in kaart brengt. Tekst Marianne Wilschut Foto Harmen de Jong

Kinderarbeid, discriminatie en uitbuiting zijn dagelijkse kost voor Birgit de Vos van Wageningen Economic Research. De sociaal wetenschapper doet onderzoek naar de arbeidsomstandigheden in de voedselketen in lage lonenlanden. Ook zit ze namens WUR in The Sustainability Consortium, een wereldwijde samenwerking tussen bedrijven als Unilever, Wal-Mart, ngo's en universiteiten. Een van haar laatste wapenfeiten is Wageningen Humanity Views.

Op ons bord ligt nogal wat onrecht begrijp ik. Wat gaat er mis?

'Veel producten die we dagelijks consumeren, zoals koffie, chocolade, noten, specerijen, suiker, palmolie en rijst, komen uit landen waar de risico's aanwezig zijn dat ze geproduceerd zijn met kinderkarbid of waar zaken als veiligheid, minimumloon, arbeidstijden en het recht van vereniging niet geregeld zijn of slecht worden nageleefd. Ook is sprake van gedwongen arbeid, de moderne slavernij. Volgens de International Labour Organisation zijn wereldwijd meer dan 16 miljoen mensen slachtoffer van gedwongen arbeid in de private sector.'

Waar komen deze problemen vooral voor?

'Overal, van Afrika en Azië tot Latijns-Amerika, maar ook in Zuidoost-Europa. Maar er zijn verschillen per land en per sector. Zo komt kinderkarbid in de cacao-sector vaker voor. In Ghana ziet bijvoorbeeld 55 procent van de kleinschalige cacao-boeren zich genoodzaakt hun kinderen in te zetten. Die kinderen werken meestal zonder beschermende kleding met pesticiden en

hakmessen. Landbouw is een van de sectoren waar het risico op uitbuiting groot is.'

Waarom komen deze misstanden vooral in de landbouw voor?

'Het is een informele, arbeidsintensieve sector. Er wordt veel gebruik gemaakt van seizoensarbeid. Hiervoor worden vooral tijdelijke arbeiders, vaak binnenlandse en buitenlandse migranten, zonder contract ingehuurd. Ze maken lange uren onder gevaarlijke omstandigheden.'

Er zijn toch allerlei keurmerken?

'Om aan de richtlijnen van zo'n keurmerk te voldoen moet je investeren, terwijl je er als boer vaak weinig voor terug krijgt. Een certificaat geeft misschien een afneemgarantie voor de toekomst, maar als je morgen brood op de plank nodig hebt, heb je meer aan een stabiele prijs, toegang tot gunstige kredietvoorwaarden en een ziektekostenverzekering. Er zijn bedrijven die bereid zijn om een meerprijs aan de boeren te betalen - zoals Tony Chocolonely - en gunstige contractvoorwaarden te hanteren, maar er vindt bij veel bedrijven ook symboolpolitiek plaats. Bedrijven sluiten zich aan bij een rondetafel of een convenant en voeren her en der wat pilotprojecten uit. Unilever kwam ook onlangs met een statement over leefbaar loon voor hun directe leveranciers. Op zich mooi, maar essentieel is juist dat ook indirecte leveranciers hierin worden meegenomen, want dit zijn vaak de allerarmsten en meest kwetsbaren zoals kleinschalige boeren en arbeiders op het land. Risico's op moderne slavernij in de keten verminderen

begint met het in kaart brengen van alle leveranciers, ook de onderaannemers.’

Maakt jouw tool de keten transparanter?

‘Zeker. Wageningen Humanity Views dat ik samen met collega’s van Wageningen Economic Research (WECR) heb ontwikkeld, is een interactieve wereldkaart waarmee de gebruiker op landen en producten kan klikken. Het is een risicoanalyse. Per land en per sector hebben we een mensenrechtenscore berekend. Ook maken we onderscheid per regio. In bijvoorbeeld Brazilië, India en Mexico zijn de regionale verschillen groot als het gaat om fatsoenlijke arbeidsvoorwaarden. Als je als bedrijf weet waar de risico’s groot zijn, dan kun je gericht programma’s opzetten om die te verminderen. Of je kunt besluiten om je inkoopbeleid te wijzigen. Deze tool maakt het makkelijker om prioriteiten te stellen.’

Hebben bedrijven al interesse getoond?

‘De scan is ontwikkeld door WECR en uitgevoerd voor Olam, een belangrijke internationale speler in de teelt, handel en verwerking van landbouwgoederen, maar kan breder ingezet worden voor bedrijven, overheden en ngo’s, eigenlijk door iedereen die koffie, cacao, suiker, noten, rubber, rijst, katoen, zuivel, kip, hout en palmolie koopt.’

‘Als je weet waar de risico’s groot zijn, kun je gericht programma’s opzetten om die te verminderen’

Het probleem speelt dus vooral in de landbouw- en voedingssector, bij uitstek Wageningse thema’s. Is er binnen WUR genoeg aandacht voor mensenrechten?

‘Er gebeurt wel wat, maar nog vrij weinig. Zo zit ik met een aantal collega’s van onder andere het facilitair bedrijf in een WUR-brede werkgroep die kijkt hoe we kunnen voorkomen dat WUR zelf gebruikmaakt van moderne slavernij. Denk aan de inkoop van eerlijke labjassen, elektronica en voeding. Dat zijn we aan onze stand verplicht. Wageningen zegt voor duurzaamheid te staan, maar dat uit zich vooral in onderzoek naar efficiënter en meer produceren, verantwoord pesticidegebruik en het tegengaan van ontbossing en voedselverspilling. Voor arbeidsomstandigheden is weinig aandacht, terwijl mensenrechten ook belangrijk zijn als je het hebt over duurzaamheid in de landbouw.’ ■